

Лесік І.М.
канд. екон. наук, доцент кафедри
економічної теорії і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна
ilesik@ukr.net

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕНДЕРНОЇ ОЦІНКИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Розглянуто теоретичні та законодавчо-нормативні аспекти гендерної оцінки праці в Україні. Визначено основні проблеми невідповідності принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у праці та винагороді за неї. Запропоновано напрями подолання гендерної нерівності.*

***Ключові слова:** гендерна рівність, оплата праці, соціальне життя, паритетне становище, соціальна політика, гендерні ролі, жіноче безробіття, ринок праці*

Рівність прав є однією із ознак правової держави. Обов'язок держави забезпечувати дотримання прав людини, затверджених міжнародним законодавством. Гендерна рівність є фундаментальним принципом Організації Об'єднаних Націй, який захищає та заохочує дотримання прав жінок і чоловіків у всіх державах.

Дослідженню проблем гендерної політики приділено увагу у роботах багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, Л. Смоляр, вивчає боротьбу жінок за професійне утвердження на тлі масового застосування жіночої праці [1], Т. Марценюк [2] вивчає гендерні аспекти сфери зайнятості в українському суспільстві, О. Сусллова [3] аналізує засади державної політики та нормативно-правових актів на відповідність принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Незважаючи на значну кількість публікацій, до сьогодні не існує єдиної стратегії подолання гендерного дисбалансу. Низка невирішених проблем гендерної нерівності підтверджує актуальність теми та потребує розробки та обґрунтування заходів державної соціальної політики, спрямованих на забезпечення гендерної рівності.

Україна долучившись до головних міжнародних зобов'язань щодо забезпечення гендерної рівності, включаючи Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Факультативний протокол [4,5], Пекінську декларацію [6] розробила ряд національних законодавчих актів з метою досягнення цілей гендерної рівності.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначає гендерну рівність як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [7].

«Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року» [8] пов'язана із необхідністю виконання зобов'язань України щодо виконання Конвенції ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок та інших міжнародних актів. Конституція України [9] констатує, що рівність прав жінки і чоловіка

забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї.

Рівна оплата за рівну працю рівної вартості для працівників чоловічої і жіночої статі є базовим принципом для ЄС. Гендерна різниця в заробітній платі останніми роками залишається досить високою в 25 країнах ЄС. Вона є вищою в приватному секторі порівняно із державним сектором. Тому ліквідація цієї різниці досі залишається пріоритетом європейської політики [10].

Незважаючи на це, жінки продовжують заробляти менше, ніж чоловіки. Рівень середньомісячної заробітної плати штатних працівників - жінок в Україні значно нижчий, ніж чоловіків, зокрема у 2016 р. різниця становила 25,3%. За весь досліджуваний період 2012-2016 рр. в середньому зберігається відхилення у 25% (рис.1).

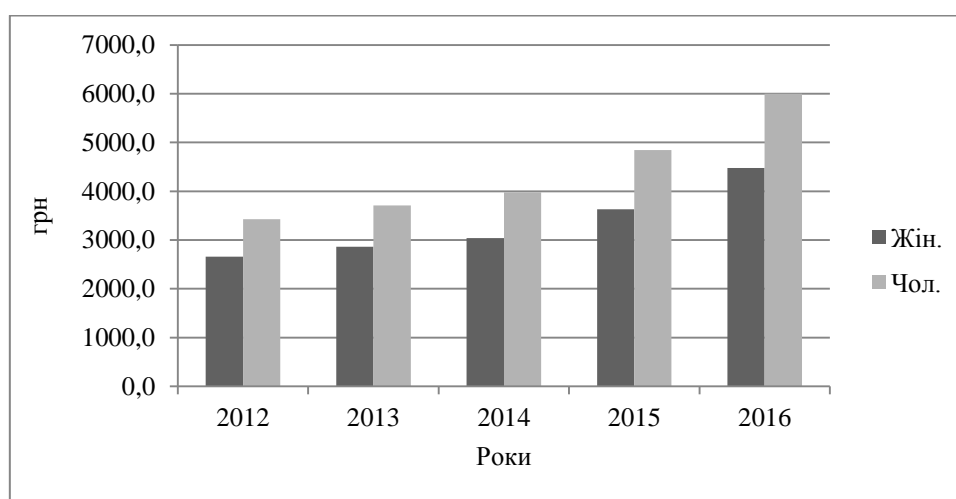

Рис. 1 Середньомісячна заробітна плата штатних працівників, грн.
Джерело: побудовано за даними [11]

За оцінкою рівня зайнятості у 2016 р. можна стверджувати, що традиційно жіноча зайнятість переважає в середньому за всіма видами діяльності і становить 53,8% до середньооблікової кількості працівників. За видами економічної діяльності спостерігається перевага середньооблікової чисельності жінок у таких сферах: оптова та роздрібна торгівля – 50,6 %, поштова та кур'єрська діяльність – 86,3 %, тимчасове розміщування й організація харчування – 66,8, фінансова та страхова діяльність – 67,5, професійна, наукова та технічна діяльність – 52,2, обов'язкове соціальне страхування – 64,5, освіта – 77,2, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 81,8, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – 67,5%. Водночас, слід відмітити, що за жодним видами економічної діяльності середньомісячна заробітна плата жінок не перевищує середньомісячну заробітну плату чоловіків, задіяних у цих сферах.

Значний розрив у розмірах заробітної плати можна було б пояснити тим, що на розмір заробітної плати впливає багато чинників, у тому числі

умови праці, оскільки в Україні на законодавчому рівні заборонено використання праці жінок на важких та шкідливих роботах. А чоловіки, які працюють на таких виробництвах, отримують пільги і компенсації, що відповідно впливає на рівень їхньої оплати праці. Проте вище перелічені види економічної діяльності не підпадають під зазначену характеристику, оскільки спостерігається чисельна перевага залучених жінок за даними видами діяльності. Тому можна стверджувати, що жіноча праця цінується дешевше ніж чоловіча. В середньому за даними 2016 р. співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків становить 74,6 %.

Отже, незважаючи на те, що сьогодні жінки складають більше половини населення України, заходів запроваджених державою щодо поліпшення їх становища у суспільстві не достатньо. Необхідність реалізації яких пояснюється дискримінацією як на етапі прийняття на роботу жінок, так і розмірах оплати праці, порівняно з представниками чоловічої статі в аналогічних галузях економічної діяльності. Вирішення проблемних питань у сфері праці полягає не лише у ратифікації необхідних міжнародних документів з питань гендерної рівності, а й в гендерному аналізі національного законодавства. Практична реалізація і контроль за дотриманням законодавчо-нормативних актів, через встановлення реальної відповідальності за порушення прав жінок у сфері працевлаштування через компетентні державні органи сприяли би ліквідації гендерної нерівності.

Список використаних джерел:

1. Смоляр Л. Жіночий рух України як чинник гендерної рівноваги та гендерної демократії в українському соціумі / Л. Смоляр // Перехрестя. – 2000. – № 5. – С. 8–12.
2. Марценюк Т. Гендерні аспекти сфери зайнятості в українському суспільстві / Т. Марценюк // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Вип. 16. – 2010. – 328-333 с.
3. Суслова О.І. Аналіз державної політики та нормативно-правових актів на відповідність принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків / О.І.Суслова // ФОП Москаленко О. М., – Київ, 2017 – 90 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.radaprogram.org/sites/default/files/publications/gender_public_policy_web.pdf.
4. Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : Конвенція / [Електронний ресурс] : Організації Об'єднаних Націй, – 1999. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_207.
5. Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок / [Електронний ресурс] : Верховна Рада України. – 2003. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_794.
6. Пекінська декларація [Електронний ресурс] : четверта Всесвітня конференція. – 1995. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_507.
7. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України / [Електронний ресурс] : Верховна Рада України. – 2005. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.
8. Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року / [Електронний ресурс] : Кабінет Міністрів України. – 2017. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249884433&cat_id=244276429.
9. Конституція Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

10. Аналітична доповідь Гендерна політика Європейського Союзу в Україні За редакцією Оксани Кисельової https://ua.boell.org/sites/default/files/lsi_gender_analyse_ukr.pdf

11. Праця України у 2016 році : стат. зб. / відп. за вип. І. В. Сенік. Київ : ТОВ Вид. «Август Трейд», 2017. – 312 с.

I. Lesik. Economic analysis of gender labor assessment in Ukraine

Summary: The theoretical, legislative and regulatory aspects of gender labor evaluation in Ukraine are considered. The main problems of non-compliance of the principle of equal rights and opportunities of women and men in labor and remuneration for it are determined. The directions of overcoming gender inequality are proposed.

Key words: gender equality, wages, discrimination, types of economic activity, social policy.